

» Кун талаби

Эмланмаслик ҳаётни хавф остида қолдиришдир!

3 июль куни Covid-19 вирусига қарши эмландик. Айни пайтда ўзимда ҳеч қандай ноҳушликни ҳис қилмаяпман. Вакцинанинг танага сингиш жараёни деярли енгил кечди.

Аввал ҳам таъкидлаганимиздек, айна вазиятда бутун дунё мамлакатларини ҳам иқтисодий, ҳам маънавий тангликка солиб қўйган бу вирусни енгишнинг бирдан-бир йўли оммавий эмланишдир.

Бугунги кунда давлатимиз томонидан бепул эмлаш жараёнлари кенг қамровда жорий этилган. Ҳар бир шаҳар, туман, маҳаллаларда вакцинация штаблари очилган. Фақатгина сизу биз, яъни халқимиз ушбу имкониятдан унумли фойдаланса бас.

Сир эмаски, ўтган карантин чекловлари даврида барчамиз вакцина ишлаб чиқарилишини интизорлик билан кутган эдик. Энди эса вакцина ҳақидаги турли асосиз миш-мишларга ишониб, тўлиқ текширувдан ўтган эмдориларни қабул қилишга иккиланаётганлар кўп.

Назаримда, вакцинани қабул қилишдан бош тортиш бу – инсоннинг ўзини-ўзи нафақат одағий ҳаёт тарзидан чеклаш, балки ўзи ва яқинлари ҳаётини хавф остига қўйиш билан баробар эканлигини унутмаслигимиз керак.

Биз ушбу вазиятда вакцина олишдан чўчимиз эмас, аксинча, уни навбатдаги эмлашлардан бири сифатида хотиржам қабул қилишимиз керак, деб ўйлаймиз.

О.НАЗАРБЕКОВ,
Маданият вазири

Ушбу сонда

Соҳа ривожига оид ислоҳотлар йўлида

2-саҳифада »

“Сўз” ҳақида сўз

4-саҳифада »

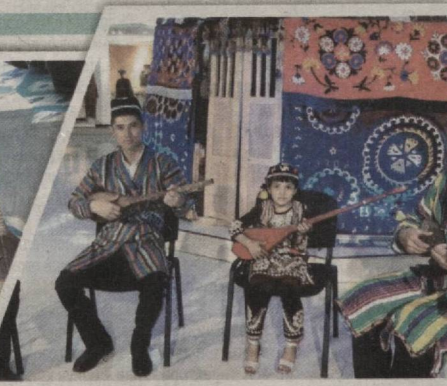

Ҳақиқатга айланган башорат

5-саҳифада »

Аёл – меҳр-муҳаббат тимсоли

8-саҳифада »

Дилнозанинг парвози

Кўзининг оқу қораси – фарзандинг болагиданоқ билимли, зеҳли, истеъдодли бўлса, қандай яхши! Чунки инсон зоти борки, “Болам мендан яхшироқ яшасин, бахтли бўлсин, билиму шижоати орқали ҳаётда ўз ўрнини топсин” дейди.

2014 йил Сурхондарё вилоятининг Термиз шаҳрида туғилган Дилноза Лазизова ҳам “Менинг ҳам шундай ширин фарзандимиз бўлса!” дея кўпчилик ҳавас қиладиган жажжи қизалоқлардан бири.

У Ўзбекистон Бадий академиясига қарашли ихтисослаштирилган рассомчилик санъат мактабининг 1-синфини тамомлади. 5 ёшидан ўқишни, ёзишни билади. Тили ҳам шундай ширинки, ўнлаб шеър устозларни бийрон айтади. Сиз билан турли расмлар чи-

зиш бўйича бемалол беллаша олади. Бундан ташқари, санъат шайдоси – кўшиқ айтади, чанқовуз чалади, рақсга тушади. Айниқса, бахшичилик йўналиши бўйича “аах-хайй” деганча овозини шайлаб, дўмбирани чертиб, томоғини қириб, термалар айтиб юришни жуда-жуда яхши кўради. Ишонасизми, қизалоқ 4 ёшидан ойна жаҳонда чиққан бахшиларга қўшилиб, дostonлардан парчалар куйлайди. Ўзи ҳам “Алломиш” дostonидан ўнлаб термаларни ёддан айтади. Қизиқшидан келиб

чиқиб, ўтган йилдан буён шаҳардаги 21-бахшичиликка ихтисослаштирилган республика мактаб-интернатда шу йўналиш бўйича сабоқ олади.

Дилноза жуда қобилиятли. Шу боис боғча ёшиданоқ муваффақиятларга эриша бошлаган. Ўтказилган ҳар бир танловда фаол қатнашиб, ғолибликни қўлга киритган. Чунончи, вилоятдаги мактабгача таълим ташкилотлари тарбиячилари ўртасида “Ақлвой” телеканали томонидан “онлайн” тарзда

ўтказилган “Ақвой” автобусини қандай тасаввур қиласиз?” танловида чизган сурати билан 1-ўринга сазовор бўлди.

– Дилноза синфдаги энг истеъдодли ўқувчиларимдан бири, – дейди ўқитувчиси Умида Ботирова. Шу боис республика миқёсида ўтказилган “Кўзmunчoқ” расмлар танловида, VIII халқаро болалар рассомчилик биенналесиде турли даражадаги сертификатлар билан тақдирланди.

Давоми 2-саҳифада »

Донорлар сузалайди...

Ҳақиқатни ёмон кўрадиган одамлар уни донорлик қилишдан қўрқадилар.

Феленон

Файласуф ҳақиқатга ошиқ кишидир. Шунга кўра, ҳар бир ҳақиқатталаб одам маълум даражада файласуфдир.

А.Р.Беруний

Ҳеч кимнинг хабари йўқ ёшликнинг ўткинчилигидан, Аммо ҳамма хабардор унинг ўтиб бўлганлигидан.

Сенка

Иил ижодкори

Иқтидорли ёшлар

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти Нукус филиалининг "Кино ва телевидение режиссёрлиги" таълим йўналиши талабаси Азизбек Алламуратов "Иил талабаси - 2020" танловида ўзи яратган видеороликлари билан қатнашиб, "Иилнинг энг ижодкор талабаси" номинацияси бўйича ғолибликни қўлга киритган эди.

Маълумот учун, Азизбек Алламуратов 2019 йил Қозоғистоннинг Олмата шаҳрида

ўтказилган "VI Халқаро "GRAND PREMIUM" фестивалида ҳам санъат соҳасида биринчиликка муносиб кўрилганди.

Бугунги кунда ҳам ёш иқтидоримиз ўзининг тиришқоқлиги ҳамда намунали хўлки билан тенгдошларига ўрناк бўлиб келмоқда. Биз келажақда А.Алламуратовнинг ўзбек ва қорақалпоқ санъатини дунёга танитадиган етук мутахассис бўлиб етишишига ишонамиз.

Тарих силсиласи

Тарих фанлари номзоди Шовосил Зиёдовнинг таъкидлашича, турк адмиралли Сайди Али Раис XVI асрда Осиё бўйлаб саёҳатида Самарқанддаги Чокардиза қабристонини ҳам зиёрат қилади. Бу ҳақда у ўз эсдаликларидеда ёзиб қолдирган. Шунингдек, XVIII-XIX асрларда ёзилган "Самария" ва "Қандийа хурд" асарларида ҳам Чокардиза ва унда дафн этилган улуг алломалар ҳақидаги маълумотлар учрайди. В.Бартольд ҳам хотираларида 1920 йилдаги Самарқанд сафари давомида ушбу қабристонда бўлгани ва у ерда Мо гуридий мақбарасини кўрганини ёзади.

Абу Мансур Мотуридий – Мотуридия таълимоти асосчиси

Юз йиллар давомида факих, шайх ва уламолар дафн этилган Чокардиза қабристонини шўролар даврида аҳоли яшайдиган манзилга айлантирилади. Натижада кўп қаброш ва қайроқлар йўқолиб кетади. Мустақиллик йилларида Мотуридий мақбарасини тиклаш жараёнида эса факих ва уламоларнинг қаброшлари топилди. Уларнинг аксари қорахонийлар даврига мансуб бўлиб, биз учун кўп қаброш янги маълумотларни бериши табиий. Хозир мазкур қаброшлар исломшунос олимлар Б.Бобононов, А.Мўминов, У.Рудольф томонидан ўрганилиб, махсус тадқиқот ишлари олиб борилди ва шу асосда илмий маълумотлар жамланган асар чоп этилди.

XI-XII асрлар ханафий мутакаллимлари Мотуридия таълимотини қайта тиклаш жараёнида унинг ижтимоий қарашларини акс эттирувчи фикрларини эътибордан четда қолдиришади. Кейинчалик Мотуридий фикҳ ва калом масалалари билан қизиқиб, ханафий мазҳаби олимларидан дарс олиб, ўз билимини юксалтиради. Бу жараёнда кўп қаброш машхур факих ва муҳаддислар билан мулоқот ва мунозарада бўлади, шу соҳага оид асарлар ёзади.

Махмуд ибн Сулаймон Кафавийнинг "Қатоиб ул-аълум алахёр фи табоқот фуқаҳо ва машойх мазҳаб ан-Нўмон" ("Нўмон мазҳабига мансуб бўлган таниқли аллома факихлар ва шайхлар ҳақидаги китоб") номи асаридеда Абу Мансур Мотуридийнинг қаерда ва қачон вафот этгани ҳамда унинг асарлари ҳақида маълумот беради. Муаллиф имом Мотуридийнинг "Китоб ут-тавхид" ("Аллоҳнинг яккаю ягоналиги борасидаги китоб"), "Китоб ал-мақомат", "Китоб рад авомил лил адила лил каъбий" ("Каъбий залолатларининг бошланишини рад қилишга бағишланган китоб"), "Китоб байон ва ҳум ул-муътазил" ("Муътазила ғавғолари

ва ундан кўркмаслик ҳақидаги китоб баёни"), "Таъвилот аҳли асунна" ("Қуръон таъвили") каби асарларини санаб ўтади.

Абу Мансур Мотуридийнинг кўп асарлари бизгача етиб келмаган, борлари ҳам хориждаги кутубхона ва қўлёзма фондларида сақланади. Ислом оламида машхур бўлган "Китоб ут-тавхид" асари 1970 йилда Фатхуллох Хулайф томонидан Байрутда, кейинчалик эса Туркияда бир неча бор нашр этилади. Сўнггиси Бекир Туплу ўғли ва Мухаммад Аручи каби олимлар томонидан 2003 йил Анқарада чоп этилган.

Мутакаллим ислом динидеги суннийларнинг тўртта асосий мазҳаби асосчилари асарларини ўрганиб, ўзи ҳам араб тилида тафсиру ва эътиқодга оид "Таъвилот аҳли асунна"ни ёзади. Бундан кўзланган асосий мақсад "Ахл ас-сунна ва ал-жамоа" таълимотига зид қарашларни рад этишдир. Бу асардан эътиқодий масалалар ҳамда фикҳда кенг фойдаланилади. Абу Мансур Мотуридий ушбу асарини ёзишда асосан Абу Ханифа қарашларига суянади. Мазкур китобнинг нусхаси ЎзРФА Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти фондида сақланади. "Китоб таъвилот" асарининг биринчи жилди 1971 йилда Сайид ва Иброҳим Ава-

дайлар томонидан нашр этилди. Худди мана шу китоб бангладешлик олим А.А.Раҳмон томонидан 1981 йил янги кўшимчалар билан қайта нашр қилинди. Асарнинг чоп қилиниши Мотуридий каломига оид бир қатор мақолаларнинг ёзилишига сабаб бўлди. Ф.Сезгин ўзининг "Араб қўлёзмалари тарихи" китобидеда "Китоб таъвилот" асарининг дунё фондидаги нусхалари ҳақида қимматли маълумот беради. Сўнгги йилларга келиб, унинг тўлиқ нашрлари ҳам амалга оширилди.

Унинг 1-5 жилдлари 2004 йил Фотима Юсуф Хайми томонидан Байрутда нашр қилинган. Яна бири Муждий Баслум томонидан тайёрланган бўлиб, 2005 йил Кохирада "Мактабат ул қарамат" нашриётида чоп этилган. Энг охириги 2008-2009 йиллардаги илмий нашри Туркиядаги "Дарул мезон" нашриётида етти жилдда чиқарилган.

Хўш, калом ўзи нима ва у қандай илм?

Калом илми ўрта асрларда фалсафий-диний фикрлар ва диннинг назарий асосларини ўрганиш, ислом ақидаларига эътиқод этиш ҳақидаги билимларни ифодалаган. Бирон-бир динга мансуб шахс учун мажбурий ҳисобланган, ҳар қандай шароитда муҳокамасиз эътиқод қилиниши лозим бўлган диний талаблар мажмуига нисба-

тан ақлий мулоҳаза юритиш жараёнида у махсус билимлар тизими сифатида вужудга келди. Калом – "илмул калом" атамаси кенг маънода ўрта асрлар мусулмон адабиётида диний-фалсафий мавзуларда (жумладан, насронийлик ва яхудийликда ҳам) эркин фикр юритишга нисбатан қўлланилган, тор маънода эса ақидапарастлик, яъни динда обрў-эътиборли ҳисобланган шахслар – пайғамбар, саҳобаларга тақдид йўли билан эмас, балки Қуръон ва сунний таълимотни ақидрокка мос талқин этиш, тафаккурга суяниб иш юритишга нисбатан ишлатилган. Ҳадис илми пайғамбаримиз томонидан ривоят қилинган диний таълимотни асосидаги солиҳ амалларни, фикҳ илми шариат қонунчилигини, калом илми эса ислом динида эътиқод қандай бўлишини ўргатади.

Мотуридия ақидаси Қуръон, ҳадис ва ақл-идрок, мантик ва ҳақиқатга яқин экани билан бошқа таълимотлардан ажралиб туради. Абу Мансур Мотуридий ўз таълимоти билан боғлиқ аксарият фикрларини "Китоб тавхид" асаридеда баён этган. Хусусан, ўзга тоифадаги фикрларга қарши шундай сўзларни айтади: "Улар тафаккур ва тадқиқ билан қарасалар эди, Аллоҳ таоло ҳам бандаларини тафаккур ва тадқиқот, ибрат ва тажриба билан иш қилишга буюрганини тушунар эдилар, ибрат ва тафаккур эса илм манбаларидан биридир".

Мазкур таълимот муътазиллар каби фақат ақлга суяниш эмас, балки нақлдан ҳам қўшиб фойдаланишни зарур деб билади. Ақида борасида қўшган яна бир хиссаи шуки, ўша даврларда жуда кўп фикрлар эътиқод борасида ўз фикрлари билан мусулмон

аҳлини турли йўлларга бошлаган. Мотуридий шунга чек қўяди ва бу ўлкада ягона ақида тизимини (яъни ханафий мазҳаби асосида) ўрнатади. У бarchа ақидалар орасидаги баҳсли мавзуларни ҳар бир фирқага далиллар асосида исботлаб беради. Натижада турли хилдаги майда оқимлар кўпайишининг олди олинади.

Мутакаллим ислом илоҳиётидаги қазо ва қадар (яъни инсон тақдири) ҳақида ҳам мулоҳазаларини баён этган. У инсонда танлаш эркинлиги бор деган иборани қўллаган. Яъни инсон қандай ишни лозим топса, ўшани бажариши керак. Аллома инсон қандай йўлни танлаши ўз ихтиёрида эканига алоҳида урғу беради. Бу эса хозирги демократиянинг асосини ташкил этади.

Мотуридий ўз таълимоти ва илмий асарлари билан Мовароуннахр илоҳиёт мактаби ривожига катта ҳисса қўшди. Шунингдек, ханафий таълимотининг Ўрта Осиё халқлари урф-одатлари билан ҳамбарчас боғлиқ эканини ўз қарашлари орқали кўрсатиб берди.

Хулоса ўрнида шунни айтиш керакки, ул зот асос солган диний таълимот – мотуридия мактаби Шопқ мамлакатларида катта шухрат топишига сабаб, унда илгари сурилган ғоялар ислом динининг моҳиятини тўғрилик, эзгулик, инсонийлик деб биладиган жамки мўмин-мусулмонлар қарашлари ва интилишлари билан ҳамоханг эди.

Дилафрўз ЖУМАЕВА,
Регистон мажмуаси

